

Labas meitenes dodas uz debesīm, bet sliktas – uz elli

Atbildes uz intervijas jautājumiem
Rīgas Apriņķa Avīzes pielikumam
KODOLS 31.10.2017

1. Šodien apirit 500 gadi kopš Reformācijas, kuru aizsāka Mārtiņš Luters pie Vitenbergas pils baznīcas vārtiem piestiprinot savas 95 tēzes, ar kurām grasījās uzsākt akadēmisku disputu. Kā mūsdienu cilvēkam paskaidrot, kas ir reformācija? Un kā tā attiecas tieši uz mums?

Ja kaut ko bija nepieciešams “reformēt”, tad tas nozīmē, ka baznīcā bija notikusi kaut kāda “deformācija”. Mēģināšu šo deformāciju reducēt uz vienu lielu problēmu, ko varētu aprakstīt kā “labo darbu jeb nopelnu” problēma.

Visos laikos un visās vietās, arī mūsdienu Latvijā, cilvēks nojauš, ka reiz būs jādod norēķins kaut kā lielāka un varenāka priekšā, ka cilvēku paveiktais ļaunums tiks taisnīgi sodīts, ka katram no mums beigu beigās būs jāatbild par nodzīvoto dzīvi. Lutera laikā un arī šodien pāvesta baznīcā ir uzskats, ka cilvēks par saviem grēkiem var gandarīt ar saviem labajiem darbiem un ja to pašam pietrūkst, tad var paņemt klāt “svēto” labos darbos. Pie tam ar labajiem darbiem pārsvarā tika saprasti nevis Dieva desmit baušļos pavēlētie darbi, kuri attiecas uz mīlestību un kalpošanu tuvākajam, bet gan baznīcas izdomātie darbi, piemēram, gavēņi, svētceļojumi, mūka kārtas pieņemšana, indulgenču pirkšana, privāto mesu pasūtīšana utt.

Šādu domāšanu labi apraksta kādas mūsdienu pop mūzikas dziesmas vārdi: “Labas meitenes dodas uz debesīm, bet sliktas – uz elli.” Tā bija un ir nopietna “deformācija”. Pārveidojot kādu pazīstamu teicienu, Reformācija apgalvoja, ka “ar labiem darbiem ir bruģēts ceļš uz elli”. Reformācija uzsvēra to, ko apgalvo Svētie Raksti, proti, par mūsu grēkiem ir miris Jēzus Kristus. Viņš ir gandarījis par visas pasaules ļaunumu. Tikai Kristus dēļ varam pastāvēt Dieva tiesas priekšā. Līdz ar to, pārveidojot pieminētās dziesmas vārdus, varētu teikt: “Ticīgas Kristum meitenes dodas uz debesīm, bet neticīgas – uz elli.”

2. Reformācijas rezultātā izveidojās ticīgo kopība, kuru šodien saucam par luterismu, par luterisko baznīcu. Kādas ir tās attiecības ar citām konfesijām?

Vēsturiski luterāņi arvien ir saņēmuši pārmetumus no divām pusēm. No pāvesta baznīcas, ka luterāņi ir sašķēlušī baznīcu. No citu Reformācijā tapušo konfesiju puses (Kalvina, Cvinglija un daudz radikālāku līderu sekotāji), ka luterāņi nav pietiekami līdz galam veikuši reformas.

Uz pirmo pārmetumu, luterāņi jautātu, kurš tad ir šķeltnieks, tas, kurš ir deformējis Svēto Rakstu mācību, vai tas, kurš ir reformējis to? Luterāņi arvien ir uzsvēruši Bībeles autoritāti pāri jebkādām citām autoritātēm, ieskaitot pāvestu un baznīcu koncilus. Uz otro pārmetumu luterāņi atbildētu, ka pāvesta baznīcā bija saglabājušās arī labas, Bībelē pamatotas lietas, un nav pilnīgi viss atmetams. Piemēram, luterāņi saglabāja t. s. Sakramentus: Kristību un Vakarēdienu. Tiesa gan tika novērstas dažas būtiskas deformācijas Sakramentu izpratnē. Piemēram, Vakarēdienā tiek dota maize un vīns, ne tikai maize. Tādējādi citas reformācijas un pēcreformācijas laikā radušās konfesijas uz luterāņiem skatās kā uz “puskatoļiem”, jo tie ir joprojām saglabājuši t. s. sakramentus.

3. Trīs luterisma pamatprincipi – tikai Raksti, tikai ticība, tikai žēlastība –lūdzu, paskaidrojiet, ko šie principi nozīmē mūsdienās?

Tikai Raksti – tas ir jautājums par autoritāti. Liekas, ka dzīvojam laikmetā, kurā vārda “autoritāte” pieminēšana vien izklausās aizdomīga. Kur nu vēl, ja kāds grib pretendēt uz savu autoritāti vai vēlas sniegt kādu autoritatīvu paziņojumu. Piemēram, šī laikmeta bērni Rietumu pasaulē necieš savu tēvu autoritāti. Tomēr ikviens skaidri domājošs cilvēks saprot, ka ik uz soļa mūsu ikdienā mēs atsaucamies un paļaujamies uz autoritātēm. Mēs sēžamies lidmašīnā paļaujoties uz autoritātēm, kuras apgalvo, ka tās ir drošas. Mēs pērkam pārtiku lielveikalos, ticot valsts struktūru autoritatīviem apgalvojumiem, ka nopērkamā barība nav veselībai kaitīga. Mēs sūtam savus bērnus skolās, kur klases priekšā stāvēs autoritatīvs skolotājs, kuram mēs uzticam savus bērnus.

Tātad mēs nevaram ne dienu pavadīt bez autoritātēm. Līdzīgi ir ar autoritātēm garīgajos un reliģiskajos jautājumos. Arī tur katram ir savas autoritātes. Masu mēdijos var dzirdēt ļoti dažādus un pārsvarā pretrunīgus apgalvojumus par to, kas ir Dievs, kas ir cilvēks, kā nodzīvot pilnvērtīgu

dzīvi, kā būt veselam utt. Princips “tikai Raksti” uzsver to, ka luterāņiem galvenā autoritāte visos šajos jautājumos ir Bībele. Tā ir īpaša Dieva atklāsme uz kuru ticīgie ļaudis balstās un atsaucas. Piemēram, jautājumā par sodomiju, kristiešu autoritāte nav Briseles politiķi vai Latvijas masu mēdiju viedoklis, bet gan vienīgi Raksti.

Tikai ticība – tas ir jautājums par to, kā es, nožēlojamais grēcinieks un ļaunuma darītājs, varu pastāvēt taisnās Dieva tiesas priekšā. Cilvēka vienīgā izeja ir ticība Kristum, paļaušanās vienīgi uz to, ko Kristus ir izdarījis manis dēļ pie krusta staba. “Tikai ticība” izslēdz iespēju, ka cilvēks varētu sadarboties ar Dievu un būtu spējīgs ar saviem labajiem darbiem pastāvēt Dieva tiesas priekšā.

Tikai žēlastība – tas ir jautājums par to, kāpēc Dievs dod cilvēkam dzīvību, mantu, veselību, laulību, pārtiku, grēku piedošanu, mūžīgo dzīvošanu utt. Proti, uzsverot tikai Dieva žēlastību, tiek pateikts, ka visu, kas vien mums ir un kas mums pieder Dievs dod ne tāpēc, ka esam to nopelnījuši, bet tāpēc, ka Viņš ir žēlīgs. Dievs liek spīdēt saulei pār visiem, gan labajiem, gan ļaunajiem. Dievs liek augt sēnēm ne tikai mežos, bet arī cietumu un koloniju teritorijās. Viss ir Dieva dāvana. Viss tiek dots par brīvu un bez maksas. Tātad nekādu cilvēku nopelnu. Nekāda sadarbība. Nekāda izspiešana no Dieva. Tikai žēlastība.

Kāds varētu domāt: cik forši, kāda laba “haļava”, ka Dievs tā visu dod. Bet patiesībā lepnajam un uzpūtīgajam cilvēkam šis “tikai žēlastība” ir kaitinošs, nepatīkams un traucējošs. Ja Dievs visu dod no žēlastības, tad vairs nav nozīmes nopelniem, nav vairs iespējas sadarboties un cilvēks vairs nekontrolē situāciju. Bet tieši to augstprātīgais cilvēks negrib pieļaut. Vai tad cilvēks nav pats savas laimes kalējs? Vai tad visu nenosaka mūsu čaklums un darbošanās? “Tikai žēlastība” atbild: nē! Mēs kustamies, elpojam, darbojamies un tiekam glābti pateicoties tikai Dieva žēlastībai.

4.Vai var apgalvot, ka Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca (LELB) seko šiem principiem? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi.

Jā un nē! LELB iekšienē ir dažādi novirzieni, mācītāji ar pretējiem uzskatiem, draudžu locekļi ar pretrunīgām pārliecībām. Līdz ar to, pat vienas draudzes ietvaros var atrast dažādus uzskatus. Kāds paļaujas vienīgi uz Dieva žēlastību. Cits, savukārt, uz saviem nopelniem. Kāds

cītīgi mācās un studē Bībeli? Bet cits lasa svēto dzīves aprakstus. Kāds savas ticības dzīves centrā redz tikai Kristu. Cits atkal Kristum blakus novieto Muhamedu, Dalailamu vai Budu. Kāds izmisīgi un neauglīgi cenšas visu pats kontrolēt. Cits, savukārt, paļaujas vienīgi uz Dieva žēlastību. Citiem vārdiem sakot, aina luteriskajās draudzēs ir ļoti raiba.

Un lai situāciju padarītu vēl raibāku, šīs pretrunīgās pārlicības bieži vien mājo pat viena cilvēka sirdī. Vienu brīdi cilvēks paļaujas tikai uz Kristus nopelni, bet jau nākošajā brīdī domā, kā varētu nopelnīt Dieva žēlastību.

5. Luteriskajām baznīcām ir izteikts tas, ka tās ierasti ir veidojušas pēc nacionāli teritoriālā principa. Latvijā baznīcas (LELB) dzimšana ir gandrīz vienlaicīga ar valsts dzimšanu. Vai šim faktam ir kāda nozīme? Par ko tas liek aizdomāties?

Domāju, ka nacionalitātes princips ir raksturīgs visām konfesijām. Ne tikai luterāņiem. Piemēram, Francijā ir franciski runājoša katoļu baznīca, Latvijā – latviski. Vācijā ir vāciski dziedoši baptisti, bet ASV – angļiski. Krievijā ir krievu pareizticīgo baznīca, bet Grieķijā – grieķu.

Iespējams, ka ar to domājat baznīcas autonomiju un neatkarību valsts robežās. Ja tā, tad LELB patiešām ir autonoma un neatkarīga. Nav tāda vienojoša luterāņu centra, kā tas ir katoļu baznīcai Romā.

Nacionālai baznīcai ir savi plusi un savi mīnusi. Ir ļoti labi, ka latviešiem ir sava baznīca, kurā kopt un veidot savas attiecības ar Dievu. Ir lieliski, ka mums latviešu valodā ir sava Bībele, dziesmu grāmata un garīga literatūra. Taču ir arī savi mīnusi. Latvijā ir arī citas tautības. Arī tām ir jādzird tas, ko Dievs ir darījis viņu labad. Ar vienu patīkamu izņēmumu Rīgas Mežaparka draudzē, kurā ir arī krievu draudze, misija pie cittautiešiem ir atstāta novārtā.

Tāpat esmu bieži dzirdējis, ka draudžu locekļi īpašumu apsaimniekošanas jautājumos cer sagaidīt palīdzību no valsts. Bez maz vai: mēs esam mūsu valsts baznīca un lai valsts par mums parūpējas! Protams, ir jau labi, ja valsts, apzinoties baznīcas vērtību sabiedrībā, palīdz ar mūru remontiem. Taču draudzēm vajadzētu vienmēr atcerēties, ka dievnamus ceļ un uztur pašas draudzes savām vajadzībām. Tas ir līdzīgi, kā ar privāto māju. Laikam būtu ļoti dīvaini, pat muļķīgi, ja es sagaidītu no valsts, ka tā remontētu manas mājas jumtu.

6. Jūs vairākus gadus vadāt Luterisma mantojuma fondu (LMF). Kas tas ir par fondu un ar ko tas nodarbojas?

Fonds ir starptautiska misijas organizācija, kuras centrs atrodas ASV. Tai ir cieša sadarbība ar otro lielāko luterāņu baznīcu ASV – Misūrī sinodi. Tā tikai izveidota vairāk kā 20. gadus atpakaļ ar nodomu tulkot un izplatīt kristīgu literatūru daudzās pasaules valodās un malās. Uz doto brīdi ir 884 publikācijas 98 valodās. Pie tam daudzas no šīm valodām tiek lietotas Āzijā vai Afrikā. Vai ir dzirdētas tādas valodas kā Anuk, Kamba, Marati, Swahili utt.?

Par fonda filiāli Rīgā var teikt, ka esam bijuši visražīgākie, salīdzinot ar citām filiālēm pasaulē. Mūsu kopējais publikāciju skaits ir 157. Ikdienā mēs pārsvarā tulkojam no vācu un angļu valodas vērtīgu kristīgu literatūru Latvijas iedzīvotājiem un to arī izplatām par ļoti simbolisku samaksu draudžu grāmatu veikalos un lielākajos grāmatu veikalu tīklos.

Gribu uzsvērt, ka esam misijas organizācija. Mēs vēlamies izplatīt šos iepriekš pieminētos Reformācijas principus ar grāmatu starpniecību un veicot šo darbu, mēs, no biznesa viedokļa raugoties, negūstam nekādu peļņu. Tāpēc jau mūsu grāmatām ir ļoti zemas cenas.

7. Vai ir kādi īpaši izdevumi paredzēti tieši uz Reformācijas 500 gadi?

Jau visa gada garumā mēs izdodam grāmatas ar īpašu logo zīmi Reformācijai 500. Piemēram, esam izdevuši Mārtaņa Lutera grāmatas “Par gribas verdzību” un “Jēzus kalna sprediķis”.

Tieši 31. oktobrī būs grāmatas svinīga atklāšana Lutera Akadēmijā vēl vienai Lutera grāmatai “Jāņa evaņģēlija skaidrojums”, kurā ir iekļauti Lutera sprediķi, sacīti jau viņa dzīves nogalē.

8. Reformācijas laikā strauji attīstījās grāmatu druka. Kā jūs teiktu vai reformācija to veicināja, vai otrādi - grāmatu izdevniecības uzplaukums sekmēja Reformācijas strauju izplatību?

Jūsu jautājums jau ietver atbildi. Kustība notika abos virzienos. Pateicoties Lutera fenomenālajām spējām mācīt un rakstīt, visām Vācijas tipogrāfijām bija gana daudz darba un protams, tās arī krietni nopelnīja uz Lutera rēķina. No otras puses, ja nebūtu bijusi druka, tad t. s. Lutera 95.

tēzes iespējams būtu palikušas tikai Vitenbergas pilsētas un tās apkārtnes ietvaros. Līdz ar to varētu teikt, ka Reformācija notika “īstā” laikā.

9. Kāda ir Reformācijas loma tajā, ka šobrīd gandrīz visas pasaules tautas Evaņģēlija vēsti var lasīt savās dzimtajās valodās?

Vistiešākā. Padomju Latvijas laika skolās mācīja, ka “melnsvārci” ir lieli tumsoņas, ar lieliem vēderiem un grib kristiešus turēt tumsībā. Protams, bija arī tādi, par kuriem Lutera diezgan skarbi izteicās, taču lasītprasme, izglītība ir ļoti cieši saistīta ar vienu no Reformācijas pamatprincipiem, tikai Raksti. Ja Dieva vārds ir vienīgā autoritāte ticības jautājumos, tad to ir jāmāk lasīt. Piemēram, vienu no tuvākajiem Lutera līdzbiedriem, Filipu Melanhtonu dēvēja par Vācijas Skolotāju.

10. Kad un kādā veidā Reformācijas idejas nonāca Latvijā?

Rīgā un Livonijā (tolaik nebija Latvijas) Reformācijas vēsmas atnāca ļoti ātri. Rīgas rātes sekretārs Johans Lomillers 1922. gada augustā Luteram nosūtīja vēstuli, kurā lūdza viņu kļūt par apustuli Pāvilu arī Livonijai. Jau 1523. gadā Lutera nosūtīja vēstījumu “Izmeklētajiem mīļajiem Dieva draugiem, visiem kristiešiem Rīgā, Rēvelē un Tērbatā...”. Savu 1524. gadā Vitenbergā iznākušo darbu par 127. psalma skaidrojumu, Lutera veltīja Rīgai un Livonijai. 1522. gada 12. jūniju mēdz uzskatīt par reformācijas sākumu Rīgā un Livonijā. Šajā datumā Rīgas Sv. Pētera baznīcā notika publisks disputs par Andreasa Knopkena (1468–1539) 24. tēzēm. Lūk, tādi bija paši pirmsākumi.

11. Kas ir tās pārsteidzošākās lietas vai neparastākie fakti, kas Jūs personiski visvairāk iespaido, domājot par Reformāciju?

Lasot Mārtaņa Lutera darbus, arvien vairāk nonāku pie atziņas, cik joprojām aktuāli ir viņa darbi. Lutera pats ir gājis cauri lielām dzīves ciešanām un dvēseles mokām, ir gadiem ilgi sevi mocījis klosterī un studējis Svētos Rakstus, līdz ar to viņš ir ļoti smalks dažādu dvēseles kustību pazinējs un var palīdzēt arī man un vispār mūsdienu cilvēkam.

Ir tāds maldīgs apgalvojums, ka mūsdienu cilvēks ir savādāks un atšķirīgāks no 16. gs. cilvēka un līdz ar to Lutera darbi ir neaktuāli. Es gribētu apgalvot pretējo. Cilvēka daba, sāpes un jautājumi ir vieni un tie paši. Kādi tie bija Lutera laikā, tādi tie ir arī šodien. Es ietu vēl tālāk. Kādi tie bija Ādama laikā, tādi tie ir šodien. Kas es esmu? Kas ir Dievs?

Kāda jēga manai dzīvei? Ko darīt ar piedzīvoto netaisnību? Ko man darīt ar manis paveiktajiem ļaunajiem darbiem? utt.

Mani pārsteidz arī Lutera darbaspējas. Kā viens cilvēks savas dzīves laikā varēja paspēt izdarīt tik daudz. Piemēram, Lutera Veimāras izdevuma kopotie raksti ietver sevī gandrīz 100. sējumus.

12. LMF simbols ir Lutera rozes attēls. Lūdzu, paskaidrojiet, šī attēla tapšanu un nozīmi.

Luters savā korespondencē lietoja zīmogu, šo rozi, kurā viņš pats saskatīja visas savas teoloģijas un ticības kopsavilkumu. 1530. gadā, rakstot vēstuli savam līdzbiedram, dziesmu autoram, Lācaram Spengleram, viņš paskaidro šīs rozes nozīmi. Melnais krusts sarkanas sirds vidū norāda uz to, ka tikai ticība Kristum mūs glābj. Sirdi apskauj balta roze, kas norāda uz to, ka šī ticība dod prieku, mieru un drošību. Baltā roze ir ieskauta debesu zilā krāsā, kas simbolizē svētību Dieva valstībā, kuru sagaida visus ticīgos. Savukārt, zelta riņķis apkārt zīmogam norāda uz to, ka šī svētība būs mūžīga un nekad nebeigsies.

Luterāņu aprindās šī roze tiek izmantota diezgan plaši un arī fonda izdotajās grāmatās to lietojam, jo šī roze atklāj arī mūsu ticības pārliecību un kodolu.

Juris Uļģis

Luterisma mantojuma fonda vadītājs